

видатного педагога. „Про урок як єдине ціле з вчителем слід говорити зразу після першого відвіданого у нього уроку” [6, с.23], – радить Василь Олександрович.

На основі аналізу науково-методичних напрацювань В.О.Сухомлинського стверджуємо, що завідувач ДНЗ має сформувати у собі вироблення звички за будь-яких обставин, не дивлячись на зайнятість, щотижня займатися аналізом власної управлінської діяльності, аналізом освітньо-виховного процесу в ДНЗ, що буде сприяти професійному росту завідувача як керівника, а також професійному зростанню всіх членів педагогічного колективу. „Повноцінний лише той аналіз..., який складається з роздумів директора та вчителя про урок..., взаємне проникнення в думки та погляди один одного – це дуже важлива умова повноцінного педагогічного керівництва” [6, с.23]. Система контролю має бути гнучкою та дієвою, змінюватися залежно від результатів роботи та допомагати кожному педагогу „стати мудрим творцем тієї гармонії, ім'я якої – зосереджена розумова праця дітей” [6, с.27], а також має сприяти вивченню та розповсюдженню позитивного педагогічного досвіду.

Висновки... Таким чином вважаємо, що аналіз управлінського досвіду видатного українського педагога керівниками ДНЗ і використання його порад щодо керівництва навчальним закладом у практичній діяльності завідувача ДНЗ уможливило досягнення позитивних результатів діяльності ДНЗ. Стаття не претендує на вичерпне розкриття проблеми. Вважаємо, що за лаштунками нашого дослідження залишилося вивчення досвіду В.О.Сухомлинського щодо шляхів формування колективу дошкільного навчального закладу.

Список використаних джерел та літератури:

1. Борисовский А. М. В. А.Сухомлинский : Книга для учащихся / А. М. Борисовский. – М. : Просвещение, 1985. – 128 с.
2. Закон „Про дошкільну освіту”. – К. : Вид-во ж-лу „Дошкільне виховання”. – 2001.
3. Комарова І. Культура педагогічного спілкування вчителя / І. Комарова // Шлях освіти. – 2001. – №1.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. / В. О. Сухомлинський. – Т. 1. – К. : Рад. школа, 1974.
5. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям / В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1988.
6. Сухомлинский В. А. Разговор с молодым директором школы / В. А. Сухомлинский. – М. : Просвещение, 1982.

Анотація

Л.С.Писоцкая

Управления дошкольным учебным заведением сквозь призму идей В.А.Сухомлинского

В статье раскрыты основные идеи В.А.Сухомлинского как руководителя учебного заведения в контексте управления дошкольным учебным заведением.

Ключевые слова: *управление, заведующий, педагогические идеи, анализ деятельности, „школа радости”.*

Summary

L.S.Pisots'ka

Management of Pre-School Educational Establishment through the Prism of V.O.Sukhomlyns'kyi's Ideas

The main ideas of V.O.Sukhomlyns'kyi as a manager of educational establishment in the context of management of pre-school educational establishment have been revealed in the article.

Key words: *management, manager, pedagogical ideas, analysis of work, “school of joy”.*

Дата надходження статті:

„1” вересня 2011 р.

УДК 37.035:37.018.3

О.В.ПОЛІЩУК,

*кандидат педагогічних наук
(м.Хмельницький)*

Правове виховання підростаючого покоління у педагогічній спадщині

В.О.Сухомлинського

У статті автором розглядається використання педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського для підвищення ефективності правового виховання підростаючого покоління. Продемонстровано застосування її у навчально-виховному процесі загальноосвітніх закладів.

Ключові слова: *правове виховання, правова освіта, колектив, загальноосвітній заклад.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Зміни, які відбуваються в українському суспільстві сьогодні, завдання побудови демократичної правової держави та формування громадянського суспільства вимагають виховання правосвідомої, соціально активної і відповідальної особистості. У цьому контексті особливо актуальним є правове виховання молодших поколінь, формування їхньої правової вихованості, адже необізнаність у правових

питаннях значною мірою знижує можливість реалізації особистістю своїх прав та обов'язків, попереджувальну силу законів.

У наукових роботах з філософії, педагогіки, психології, соціології досліджуються окремі аспекти даної проблеми, інтеграція яких дає повне уявлення про важливість, складність даної проблеми.

Аналіз досліджень і публікацій... Основні положення та ідеї правового виховання висвітлюються у наукових працях з філософії, педагогіки, психології, соціології, інтеграція яких дає повне уявлення про важливість, складність даної проблеми: виховання особистості (І.Д. Бех, Г.С.Костюк, В.А. Лабунська, С.Д. Максименко, Ф. Райс), дидактичні аспекти правового виховання (В.В. Берман, О.Д. Наровлянський, В.Г. Подзолков та ін.), специфіка правового виховання в позаурочній та позашкільній роботі (В.Ф. Дубровський, В.Ю. Іова, О.І. Пометун, В.М. Оржеховська, А.Й. Сиротенко, Л.В. Твердохліб, М.М. Фіцула та ін.), особливості правового виховання у різних вікових категоріях дітей (Н.І. Агаркова, В.Я. Загрева, І.Г.Запорожан, Л.В. Кузьменко, М.К. Подберезський, О.І. Пометун, Л.В. Твердохліб, Н.А. Ткачова, О.В.Хоптяна, О.В. Шевчук).

Формулювання цілей статті... Мета статті полягає у висвітленні важливих аспектів правового виховання у педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського.

Виклад основного матеріалу... Проблеми правового виховання підростаючого покоління є актуальними для педагогічної теорії і практики.

У своїй роботі Г.П. Давидов зазначає, що загальна мета правового виховання як структурної складової загальної системи виховання є формування гармонійно розвиненої особистості. Конкретна ціль правового виховання полягає в тому, щоб правильно сформувати ті сфери свідомості та поведінки особистості, які безпосередньо чи опосередковано вступають (чи можуть вступати) у взаємодію з правовими явищами [1, с.51–52].

Дослідниця О.Г. Шалаєва зазначає, що до засвоєння моральних норм індивід долучається у ранньому віці через усвідомлення розрізнення добра і зла, а про норми права він дізнається лише згодом. Правові норми мають зворотній вплив на норми моралі і трансформують (перетворюють) їх. Правове виховання передбачає вироблення у громадян поваги до права, законів, усвідомлення ними до необхідності добровільного дотримання норм чинного законодавства. У свою чергу, повага до права видається неможливою без елементу моральної оцінки, без сприйняття та схвалення законів на рівні моральних почуттів і емоцій [6].

Видатний педагог-гуманіст В.О. Сухомлинський звертав увагу співвітчизників на те, що „правове виховання, запобігання правопорушенням і злочинам – одна з найгостріших соціальних проблем нашого суспільства. Треба вести спеціальну виховну роботу, розраховану спеціально на те, щоб не було в нашому суспільстві злочинців і правопорушників [5, с.323]. Наразі зазначав, що боротьба з проявами протиправних дій вихованців має бути насамперед боротьбою за духовне багатство людини, за її світогляд, переконання [4, с.46].

Особливого значення надавав педагог навчання своїх вихованців дорожити життям і свободою – величезними людськими цінностями, в яких виявляється сама сутність людини. На думку В.О. Сухомлинського, дорожити життям і свободою навчиться лише той, хто в дитинстві досягнув мудрості обмеження своєї свободи і бажань. Ця мудрість – один з найтонших інструментів виховання. „Бездумне ставлення до свободи, невміння владарювати над бажаннями перетворює дитину, образно кажучи, в живий клубок сваволі. Свавілья – це небезпечна річ, вона заховає в собі ті глухі, нестримні, що дримають до певного часу, сили, які „несподівано”, на перший погляд, штовхають людину на злочин” [2, с.330].

Відвернення небезпеки збитися на хибний шлях правопорушень і злочинності В.О.Сухомлинський вбачав також у тому, щоб у людини не зародилася безсоромність. „...Від почуття огиди – до сорому, від сорому – до мужньої стійкості, непохитності, невіддатливості, стійкості проти будь-яких спонукань, поштовхів („дружків”, „вулиці”) до правопорушення, злочину” [5, с.324–325].

Для цього у школі не повинно бути пустослів'я і пустодзвонства, а мають панувати правда і довір'я. „Ось у чому зміст тієї роботи душі, яка запобігає правопорушенням і злочинності” [2, с.333], – зазначав він.

Значну увагу приділяв педагог збереженню, розвитку в дітей їхньої стихійної соціальної прямодушності. „Перша протиотрута, перше щеплення проти можливого майбутнього сповзання на погану стежку полягає в дитячій нетерпимості, непримиренності, презирстві, ненависті до зла, – писав В.О. Сухомлинський. – Не бійтеся того, що, йдучи за законом свого дитячого світу соціальної прямодушності, вони іноді перегинають палицю... В цьому немає нічого небезпечного, пізніше все виправиться. Не допускайте, щоб, доторкаючись думкою до зла, несправедливості, дитина залишалася байдужою” [2, с.324].

Ефективним чинником правового виховання є групова свідомість, яка визначається стійкістю інтересів колективу. Таке виховання є можливим у загальноосвітніх закладах. Воно набагато ефективніше, ніж індивідуальне, бо в класах відбувається не лише навчання, а й передача позитивного досвіду від одних членів іншим.

У своєму дослідженні ми прагнули зробити процес згуртування і розвитку учнівського колективу, адже колектив є основним регулятором та інструментом правового виховання.

Завдання педагогів полягало у створенні позитивних умов життєдіяльності класу, сприянні учням у наповненні міжособистісних стосунків гуманістичним змістом. Спрямувавши зусилля на правове виховання особистості в колективі і через колектив, на підвищення виховних можливостей колективу, через який учень забезпечує собі входження у суспільство, ми, водночас, звертали увагу вихователів на суперечності особистості і колективу. Саме вихователі мали виступати регуляторами цих суперечностей, формувати гармонійні відносини молодших підлітків і колективу. Години спілкування, аналіз проблемних ситуацій, бесіди-роздуми сприяли вихованню у дітей відповідальності перед собою, колективом, державою, за свій вибір і вчинки, поваги прав і свобод – власних і інших.

Ми спиралися на багаторічний досвід виховної роботи В.О. Сухомлинського, який переконав його в тому, що далеко не все, що зв'язане з поведінкою і вчинками школярів, слід виносити на обговорення колективу. Він зазначав, що недопустимо робити предметом обговорення в колективі:

- негожу поведінку дитини, причиною якої є явні чи приховані ненормальності в сім'ї, зокрема, антигромадські вчинки батьків, сварки, скандали, незгода між батьком і матір'ю;

- негожу поведінку або окремі негативні вчинки, якщо причина їх – душевний надлом у дитини через те, що в неї нерідний батько чи нерідна мати. Яким би злісним порушником дисципліни не здавалася дитина, але якщо в неї нема батька чи матері, розглядати її поведінку колективом не слід;

- поведінку чи окремі вчинки, що об'єктивно є протестом дитини проти грубості, сваволі батьків чи когось із дорослих, у тому числі й педагогів. Якщо дитина висловила свій протест у формі, яка вважається звичайно негожим вчинком, то розгляд цього вчинку дитина переживає як несправедливість;

- погані вчинки дітей, які є результатом допущеної педагогом помилки. Абсолютно недопустимо, щоб під час розгляду неправильного вчинку учня учитель говорив: „Мова йде про тебе, а не про вчителя, до вчителя тобі діла нема”. Так само недопустиме й те, щоб, обговорюючи помилку учня, обговорювали помилку педагога;

- негожий вчинок, зумовлений тим, що вчитель допустив необ'єктивність в оцінюванні знань учня. Як і в багатьох інших випадках, тут ми маємо справу з дитячою образою. Взагалі про деякі речі в колективі не варто говорити не тому, що діти не розуміють, (інколи вони можуть розібратися в цьому не гірше, ніж дорослі), а тому, що не треба зайвий раз ятрити рани. У багатьох випадках значно корисніше потурбуватися про те, щоб не було нових ранок-образ;

- відставання учня в навчанні в тому випадку, коли він має аномалії в розумовому розвитку, чи коли він виявляє старанність, але той чи інший навчальний матеріал для нього просто непосильний. Учитель завжди повинен відрізнити лінощі й недбалість від нерозуміння і невміння. Якщо вчитель не може цього зробити – він не вихователь. Лише шкоду, біль і образи приносить те, що перед колективом видається за лінощі і недбалість щось зовсім інше;

- поганий, неправильний вчинок, пояснення якого вимагає розповіді про глибоко особисті, дружні стосунки учня із своїм ровесником чи із старшим або молодшим другом. Наштовхування на відвертість у таких випадках учень усвідомлює і переживає як спонукання до зради, виказування друга... У взаєминах між школярами все не так просто, як здається з першого погляду. У дітей свої поняття, свої переконання про честь і безчестя, і ці поняття й переконання треба поважати;

- поганий вчинок, мотиви якого пов'язані з особливими стосунками в сім'ї, про які дітям рано знати і які не можна їм роз'яснити. Такі вчинки треба вміти тактовно й непомітно згладити, нейтралізувати.

А що ж, з точки зору В.О.Сухомлинського, допустимо розглядати в колективі? Нічого. Якщо йдеться про проступки, то їх взагалі не слід розглядати, обговорювати... Колектив як виховна сила існує і впливає на особистість не розглядом проступків; чим менше займається колектив розглядом всіляких конфліктів, – тим більшу виховну силу він має.

„Я за виховання дітей (саме дітей) без тих потрясінь і вибухів, без тих сильних засобів впливу, які ні до чого доброго не приводять, – писав В.О.Сухомлинський. – Не можна з „дорослої” соціології переносити поняття й закономірності в дитячий світ. Потрясіння, конфлікти, вибухи у вихованні дітей не є об'єктивною необхідністю. І краще без потрясінь” [3, с.624-626].

В процесі правової освіти основною метою вважається засвоєння дітьми знань про основи держави та права. Ми базувались перш за все на знанні дітьми моральних норм.

Цілі морально-правового виховання відображають глибину засвоєння людиною правових і моральних норм. Формальний бік цілей виховання складається з таких основних елементів – моральні і правові знання, уявлення, почуття, переконання, звички, потреби, інтереси, вчинки і поведінка.

В процесі дослідження нами було використано невичерпний досвід В.О. Сухомлинського. Його поради щодо виховання молоді, допомоги опанування дітьми знаннями норм моралі і права були враховані нами при розробці і апробації циклу етичних бесід.

Зокрема, тема: „Десять не можна” у ставленні до батьків, рідних, близьких”. Мета: дати дітям знання про моральні норми у ставленні до старших, рідних, близьких; формувати у них почуття відповідальності, співчуття, поваги; вчити школярів аналізувати факти, вчинки, висловлювати свої думки.

Дітям ми розповідали, що в Павлівській середній школі Кіровоградської області, де довгі роки працював великий український педагог-гуманіст В.О. Сухомлинський, було вироблено „Десять Не можна”. Додержання цих заборон вважалось в колективі справою честі й гідності, порушення – ганьбою і моральним невіглаством. Ось ці „Десять Не можна”:

– „Не можна ледарювати, коли всі працюють; ганебно байдикувати, розважатися, коли – ти добре знаєш про це – старші покоління працюють і не можуть дозволити собі відпочинку.

– Не можна сміятися над старістю і старими людьми – це величезне блюзнірство; про старість треба говорити тільки з повагою; у світі є три речі, з яких ніколи не можна сміятися, – патріотизм, справжня любов до жінки і старість.

– Не можна заходити в суперечку з шанованими і дорослими людьми, особливо із стариками; не гідно людської мудрості й розсудливості поспішно висловлювати сумнів щодо істинності того, що радять старші; якщо в тебе просяться на язик якісь сумніви, придерж їх у голові, подумай, розміркуй, а потім спитай у старшого ще раз – спитай так, щоб не образити.

– Не можна виявляти незадоволення тим що в тебе немає якоїсь речі ..., у товариша твого є, а про тебе батьки не подбали: від своїх батьків ти не маєш права вимагати нічого.

– Не можна допускати, щоб давала мати тобі те, чого вона не бере собі, – кращий шматочок на столі, смачнішу цукерку, кращий одяг....

– Не можна робити того, що осуджують старші, – ні на очах у них, ні десь на стороні, – кожний свій вчинок розглядай з погляду старших: що подумують вони, особливо неприпустимі настирливість, намагання без потреби нагадувати про себе, виставляти на показ свої домагання ....

– Не можна залишати рідну людину самотньою, особливо матір, якщо в неї немає нікого, крім тебе; залишати самотнім дідуся, старого батька, навіть і тоді, коли ти сам уже став старим, – нелюдно, дико; пам’ятай, що в житті людини настає такий період, коли ніякої іншої радості, крім радості людського спілкування, в неї вже не може бути.

– Не можна збиратися в дорогу, не спитавши дозволу і поради у старших, особливо в діда, не попрощавшись з ними, не дочекавшись від них побажання щасливої дороги і не побажавши їм щасливо залишатися.

– Не можна сідати до столу, не запросивши старшого; тільки моральний невіглас уподібнюється тварині, що вгамовує свою жадобу сама і боїться, щоб її родич був присутній при цьому ...

– Не можна сидіти, коли стоїть доросла, особливо літня людина, тим більше жінка; не чекай, поки з тобою привітається старший, ти повинен першим привітати його, зустрівшись, а прощаючись, побажати доброго здоров’я; в цих правилах етикету закладено глибоку внутрішню суть – повагу до людської гідності...” [5, с.202–204].

Важливими і цікавими були для дітей бесіди з теми: „Кодекс людської порядності” (мета: розширити та закріпити знання учнями моральних основ поведінки; формувати у них почуття вдячності, справедливості, відповідальності, вміння розрізняти добро і зло); „Дев’ять негідних речей” (мета: формувати у вихованців розуміння того, що є негідним у поведінці, виховувати активне прагнення чинити гідно; вчити аналізувати, узагальнювати, формулювати свої думки).

Тема „Дружба як школа виховання благородних почуттів” проводилася у формі диспуту: „Справжня дружба. Як ти її розумієш?”. Метою її було виробити в учнів правильне уявлення про справжню дружбу, формувати потребу у вірності дружбі, відданості другу.

Хід диспуту: для обговорення теми школярам спочатку було запропоновано такі запитання:

- Які якості, риси повинен мати справжній друг?
- Чи потрібно шукати друга?
- Чи можна мати відразу кілька друзів?

- Чи потрібно миритися з недоліками друга?
- Чи може бути дружба між юнаком і дівчиною?

Учасникам диспуту пропонувалося послухати, які „Закони дружби”, вироблені багатьма поколіннями людей, наведені у роботі В.О. Сухомлинського „Як виховати справжню людину”. Учасникам диспуту пропонувалося, слухаючи „Закони дружби”, визначитись, з якими з них вони згодні, з якими – ні, і чому, які виявились їм найбільш близькими. Ось ці закони:

1. Не залишай друга в біді. Бути вірним у дружбі – значить, ділити з другом не тільки радість, а й горе. У друга можуть бути помилки, труднощі, випробування, якщо ти бачиш, що у друга біда, іди йому на допомогу. Відвернутися від друга в тяжку для нього хвилину – значить морально готувати себе до зради.

2. Тобі не байдуже, який твій друг. Дружба – це моральне збагачення людини. Знайшовши надійного друга, ти помножуєш свої сили, стаєш морально чистішим, багатшим, красивішим. Знай, що маючи вірного друга, ти щогодини, щохвилини не тільки бачиш сам себе, але й залишаєш свою душу відкритою перед тим, кому ти віриш.

3. Дружба – це насамперед віра в людину, вимогливість до неї і повинність. Гармонійне злиття цих трьох начал дає незрівнянне щастя духовного спілкування з близькою по духу і ідеалом людиною. Чим глибша твоя віра в друга, тим вищою повинна бути вимогливість, тим більше ти зобов'язаний, повинен.

4. Дружба і егоїзм – неприміренні і несумісні. Дружба вчить людину віддавати духовні сили і багатства, турботу.

5. Дружба вчить віддано любити і стійко, мужньо ненавидіти, бути неприміреним ... Дружба дає людині зіркість на добро і зло. Дружити – значить, бути старанним учнем у школі вимогливості.

6. Дружба випробовується в біді і небезпеці. Дружба – могутне і невичерпне джерело доблесті, мужності, стійкості.

7. Уміє жити так, щоб тебе з другом об'єднувала єдність духу, ідеалів ... Вірна дружба немислима без мрії про майбутнє... Нехай дружба буде для тебе яскравим світлом, що осяває мету життя.

8. Юність без вірної, відданої дружби убога і порожня. Не вміючи дружити, ти обкрадаєш себе. Роки юності, осяяні яскравою, духовною насиченою дружбою, це духовна енергія всього життя.

9. Дружба виховує відданість високому, ідеальному вже тому, що в дружбі більше віддають, ніж беруть, і по-справжньому здобувають лише тому, що віддають, найбагатшим стає найщедріший... Справжня дружба уберігає від егоїзму, вчить ненавидіти корисливість.

10. У дружбі ти проходиш справжню школу безкорисливості. Дружба дає тобі незрівняну радість від того, що ти віддав. Дружба по суті відкриває справжній сенс життя.

11. Друг – якщо тільки це справжня дружба – стає частинкою тебе самого. Якщо ти бачиш у друга щось погане, не гідне вашої одностайності, вашого прагнення до ідеального, скажи йому відверто про це. Ти повинен бути найсправедливішим, наймужнішим і найсуворішим суддею свого друга...

12. Без відданої, вірної, вимогливої дружби неможливий колектив... Найчутливіший до громадської думки колективу той, хто зв'язаний з іншою людиною узами справжньої дружби.

13. Бути вимогливим у дружбі – значить мати мужність розірвати її, якщо друг зраджує в ім'я чого складалася дружба. Відступництво – найпідліша вада, ненависть і неприміренність до якої треба виховувати кожним кроком шкільного життя, кожним виявом людських відносин.

14. Із цеглинок міцної, ідейно багатой дружби будується моральна сила колективу. Почуття обов'язку і відповідальності перед колективом тісно пов'язане з почуттям сорому: тільки той, кому хочеться бачити себе гідним високоморальної, красивої дружби, тонко відчуває те, що говорять і думають про нього люди [5, с.307–311].

Учасники диспуту висловлювали своє ставлення до Законів дружби, доповнювали їх, робили висновки стосовно піднятих питань. При потребі вихователь аналізував ці висновки, підводив підсумки диспуту, уникаючи при цьому авторитарності, категоричності тверджень, суджень.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку... Аналіз опитування, педагогічні спостереження свідчать, що такі види роботи, побудовані на педагогічному досвіді В.О.Сухомлинського, дозволили залучити велику кількість учнів та успішно вирішувати завдання формування у них правових знань, умінь. Дана стаття не охопила всіх проблем і підходів до вирішення завдань правового виховання підростаючого покоління. Зокрема перспективою подальших розвідок у даному напрямі може стати детальне вивчення впливу використання народних традицій на ефективність правового виховання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Давыдов Г. П. Основы правового воспитания учащихся общеобразовательной школы : дисс.... доктора пед. наук : 13.00.01 / Давыдов Геннадий Павлович. – М., 1984. – 370 с.
2. Сухомлинский В. А. О воспитании / В. А. Сухомлинский – М. : Политиздат, 1975. – 394 с.
3. Сухомлинський В. О. Сто порад вчителю : Вибр. тв. у 5-ти томах / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – 670 с.
4. Сухомлинський В. О. Формування комуністичних переконань молодого покоління : Вибр. тв. у 5-ти томах / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – 670 с.
5. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину : Вибр. тв. у 5-ти томах / В. О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1976. – Т. 2. – 670 с.
6. Шалаева О. Г. Проблемы общей теории нравственно-правового воспитания : дисс.... канд. пед. наук. : 13.00.01 / Шалаева Ольга Гасановна. – Л., 1985. – 192 с.

Анотація

Е.В.Полищук

**Правовое воспитание подростяющего поколения в педагогическом наследствии
В.А.Сухомлинского**

В статье автором рассматривается использование педагогического наследия В.А. Сухомлинского для повышения эффективности правового воспитания подростяющего поколения. Продемонстрировано применение его в учебно-воспитательном процессе общеобразовательных заведений.

Ключевые слова: правовое воспитание, правовое образование, коллектив, общеобразовательное заведение.

Summary

O.V.Polishchuk

Legal Education of Rising Generation in Pedagogical Heritage of V.O.Sykhomlyns'kyi

The author of the article is examines the use of pedagogical heritage of V. O. Sykhomlyns'kyi for the increase of efficiency of legal education of rising generation. Its application is shown in the educational process of general educational establishments is shown.

Keywords: legal upbringing, legal education, collective, general educational establishment.

Дата надходження статті:

„1” вересня 2011 р.

УДК 37.032.37.064

Т.І.ПОНІМАНСЬКА,

*кандидат педагогічних наук, професор
(м.Рівне)*

Виховання як гуманістична взаємодія у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського

У статті розкриваються погляди В.О.Сухомлинського на виховання як процес взаємодії педагога і дитини на засадах гуманістичних цінностей.

Ключові слова: гуманізм, дитина, педагог, взаємодія, погляди В.О.Сухомлинського на гуманістичне виховання.

Видатного українського педагога В. О. Сухомлинського поправу можна віднести до плеяди найбільш яскравих представників гуманістичної педагогіки. У центрі педагогічної системи В. О. Сухомлинського – дитина з її реальним духовним світом – самоцінна, складна, духовна істота, яка постійно розвивається. Поєднання досвіду народної педагогіки, даних наукових досліджень, значної теоретичної роботи та власного практичного досвіду виховання дало змогу В. О. Сухомлинському створити гуманістичну виховну систему, засновану на визнанні особистості людини, яка розвивається, вищою соціальною цінністю, а весь педагогічний процес побудувати на засадах розвитку духовного світу людини.

Концепт людини – центральний у теорії гуманістичного виховання В. О. Сухомлинського на рівні визнання її як мети виховання. Червоною ниткою, що має проходити через усе виховання, вважав видатний педагог, є захоплення людиною: „По суті, виховання є тривалою багаторічною підготовкою маленької людини до усвідомлення істини: людина – найвища цінність” [6, с.184]. Таке визначення сутності виховання педагогом було зроблено в умовах ідеологізованої держави задовго до демократизації соціальних взаємин. Варто зазначити, що тема виховання гуманної людини, За Сухомлинським, „нової”, „справжньої”, іднята педагогом над усіма іншими цінностями. Це дозволяє стверджувати, що В.О.Сухомлинський будував свою педагогіку на ціннісних, а не на ідеологічних засадах.